

S duchovním Náboženské společnosti českých unitářů Petrem Samojským

UNITÁŘSTVÍ JAKO VLAK, KAM CHCETE

Ruth J. Weiniger

Rev. Dr. Petr Samojský, D. Min. (*1966), je duchovním Náboženské společnosti českých unitářů. V Pražské obci unitářů slouží od roku 2002, v Obci širšího společenství od roku 2008. Obdržel magisterský diplom v Meadville Lombard Theological School v Chicagu a doktorský diplom v Chicago Theological Seminary. Je autorem řady studií o osobnosti N. F. Čapka a raného unitářství v Československu, mimo jiné v anglickém jazyce, a knih *Spiritualita (nejen) pro skeptiky*, *Dobrodružství zvané svatba*, *Krajina jako duchovní dědictví*, spoluautorem knih *Víme, že nejsme sami?*, *Tři pilíře unitářské teologie*, *Na pobřeží Oceánu Pravdy* a editorem publikace *Krásně je žít*. Žije s rodinou poblíž Prahy, mezi jeho záliby patří literatura, poezie a hudba, zejména tradice indického sitáru a pohanských čantů.

Unitářství se na počátku, v době První republiky, těšilo nesmírné popularitě. Čím to?

V bývalém Československu byla příčina popularity unitářství jednoduchá: osoba N. F. Čapka. Byl výraznou osobností a ve své době s ním unitářství stálo a padalo. Čapek tehdy udeřil na tehdy velmi aktuální strunu, totiž odklon od vnějších forem a formalit, a naopak příklon k niternosti a opravdovosti, autentičnosti a spontánnosti. Jinými slovy, zdůrazňování obsahu nad formou. Nemyslím si ovšem, že by české unitářství někdy bylo „kultem“ této osobnosti. Čapek založil Unitarii tak, aby to byl rozvíjející se svěbytný proud, nikoli skupina držící se striktně jakéhosi „Čapkova učení“. Myslím, že Čapek vnímal svoji pozici jako příspěvek k duchovní a náboženské reformě, k níž tehdy docházelo.

Pak jste ale začali ztrácet členy. Co myslíte, že to způsobilo?

Proč jsme ztratili členy? Jednoduše řečeno: když vynechám období komunismu, pak proto, že dnešní člověk, řekněme od 70. let do dneška, si ten obsah už vytváří z většiny sám. Nečeká na to, až mu to zprostředkují nějaké instituce.

Chápu to tak, že v období První republiky potřeboval člověk, který se odklonil od vnějších forem a byl hladový po obsahu, stále ještě nějakou instituci a vítal její pomoc při utváření nějaké formy, která nebude mít převahu nad obsahem, ale dá obsahu prostor. Dnešní situace je naprosto jiná. Je to výsledek vývoje v tom, jak veřejnost vnímá náboženství, i vývoj v její potřebě náboženství.

Jak známo, v letech 1945–1990 byla Společnost unitářů útočištěm pro řadu dalších proudů. Kam přišli ti lidé, kteří navštěvovali vaši společnost tehdy?

Komunisté si pojistili, aby naše vedení bylo pod kontrolou, což zároveň znamenalo jistou volnost v působení. Přednášky byly pod kontrolou, ale šíře témat nám zůstala zachována. Vycházelo to z toho, že jsme byli – a dosud jsme – orientováni pluralisticky. To znamená, že jsme mohli mít přednášky o různých filosofických směrech a různých náboženstvích, to jsme měli takřkajíc v popisu práce. Tak se stalo, že se u nás mohly konat přednášky o mystice nebo o náboženstvích, která u nás nemohla oficiálně působit. Mohli jsme o nich mluvit. A proto nás vyhledávali zájemci o různé neobvyklé duchovní proudy.

Měli takoví lidé zájem o členství?

Díky našemu důrazu na svobodomyšlnost a vnitřní nezávislost s tím mnozí váhali. To také podle mě dalo základ pro náš pozdější problém, že si totiž lidé asociovali unitáře s prostředím, kde se mluví o jiných prouděch a kde se vlastně vytratila samotná identita unitářství. Tak si nás pamětníci asociují: „Unitaria, to je místo, kde jsou zajímavé přednášky o různých věcech“. Nevnímali nás už jako sevřený proud, který má nějakou svěbytnou identitu a vychází z vlastní tradice.

Jak se na počtu členů projevil počátek 90. let?

Asi takto: oficiální počty členů se nám snižovaly kontinuálně od tisícovek ke

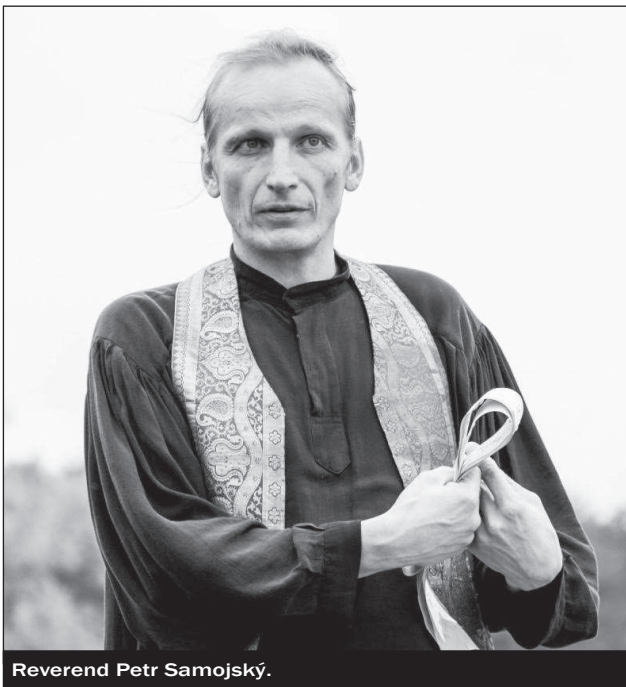
stovkám. Na naše shromáždění ovšem chodí přibližně stejný počet lidí. V 90. letech začalo docházet k tomu, že zájemci o přednášky začali postupně chodit přímo do těch skupin patřících k jiným proudům. Proč by měli chodit k nám na přednášku o buddhismu, když mohou jít přímo k buddhistům? – K další výrazné změně došlo asi kolem roku 2000 nebo krátce po něm. Mluvím o pražské obci. Tehdy jsme začali zdůrazňovat nedělní shromáždění jako taková. Minimálně od 70. let se nám totiž nedělní shromáždění poněkud sekularizovala do podoby přednášek. Kromě přednášky, řekněme, v úterý a ve čtvrtek byla také přednáška v neděli. Ta byla trochu slavnostnější, to je pravda, ale pořád to byla přednáška, i když na začátku a na konci s hudbou. Od toho jsme se počátkem nového tisíciletí vrátili k formě bohoslužby. A tím se čísla trochu přeskupila. O přednášky totiž postupně přestával být zájem. Třebaže jsme zvali zajímavé hosty, moc velký zájem o ně nebyl. Kdybychom dnes dělali v neděli přednášky, ztrácel by se zájem i tam. (Smích)

Čím myslíte, že to je?

Myslím, že kulturní nabídka v Praze je zkrátka satureovaná. Kdybychom dnešní nabídku měli v 80. letech, měli bychom plný sál. Dnes jsme už jedním ze spousty míst, kde jsou zajímavé programy. Nejsme už ale tak výjimeční jako za minulého režimu.

Jak se s touto situací vyrovnáváte?

Právě proto, že si jsme vědomi, jak se projevuje potřeba současného člověka,

Reverend Petr Samojský.

nechtějí. Chodí sem už třeba deset let, ale cítí, že podání přihlášky bylo zavazující, a někdy mají tu obavu, že by se tím něco zkazilo. To se trochu podobá obavám, které mají někteří lidé z uzavření sňatku. Mají obavu, že by manželství zkazilo jejich vztah.

Lidé vaši společnost často vyhledávají pro svatební obřady. Proč?

Mimo jiné proto, že já při přípravě obřadu vycházím z unitářských principů. Nemám závaznou liturgii, kterou bych musel použít, ale naopak vycházím z toho, jaké

založili jsme před časem tzv. Obec širšího společenství (OŠS). Ta slouží právě těm lidem, kteří nechtějí nebo nemohou docházet do „kamenné“ obce na shromáždění. Vždycky v neděli ráno najde na našich internetových stránkách krátkou videopromluvu – nikdo dnes nemá moc času na dlouhé přednášky, takže je asi na tři až šest minut – a má možnost diskutovat. Sdílet svoje názory a myšlenky. S nadsázkou lze říci, že je to nedělní bohoslužba v postmoderní, nerituální podobě.

K tomu pak pořádáme asi šestkrát do roka víkendové programy. Pronajmeme si někde chalupu a máme dostatek času na rozhovory, setkávání i rozjímání. Když už se dnes lidé sejdou, chtějí, aby to pro ně mělo opravdu smysl. Je totiž pravda, že když člověk přijde na shromáždění jen několikrát do roka, není dostatek času, aby mohlo dojít k nějaké vážnější mezilidské interakci.

Takže to souvisí i s poklesem „chození do kostela“ (churchgoing)?

V našem národě obecně platí, že se lidé neradi hlásí k členství v jakémkoli uskupení. Velmi často váhají, než se k něčemu připojí. V dnešní době je pro člověka možná snazší pořídít si – teď to řeknu s velkou dávkou nadsázky – členskou kartu do Billaklubu, než se stát členem nějaké církve nebo náboženské společnosti.

Mezi unitáře chodí řada lidí, kteří docházejí už po léta, členy se však stát

lidi mám před sebou. Jaké mají ti lidé hodnoty, priority, jak chápou manželství – a snažím se tomu porozumět a pomoci jim vytvořit obřad, vycházející z jejich hodnot. Jako unitářský duchovní tu nejsem od toho, abych lidem sděloval, v co mají věřit, jak mají správně věřit a jak se mají přesně chovat, ale mám jim dávat inspiraci.

To lidem umožňuje prožívat svatbu nikoli jako formalitu, ale jako osobní záležitost, kterou si z velké části vytvoří sami. A jsem flexibilní co do místa a času. V tom naplňuji potřebu postmoderní doby. (Smích)

To znamená, že ti lidé využijí jednorázově vaši služby, ale dál se už života ve sboru neúčastní?

Ano. To ovšem nemusí být špatně. Přirozený stav věcí je podle mne takový, že unitáři fungují v menších skupinách. A to právě proto, že dialog nemůže probíhat mezi tisíci členů, ale nanejvýš mezi desítkami členů. Naše programy jsou koncipované tak, aby při nich docházelo k diskusi, aby lidé sdíleli své názory a zkušenosti.

Považujete české unitářství spíše za liberálně křesťanský duchovní proud, nebo za uskupení mimo křesťanství?

Unitáři už ani na počátku, v Čapkových dobách, nebyli považováni za křesťanskou společnost. Respektive bylo mezi námi vysoké procento liberálních křesťanů. Lidí, kteří cítili liberálně-křesťansky

a zároveň neměli potřebu chodit na tradiční bohoslužby do kostelů. U nás našli prostředí, které jim vyhovovalo. Liberální a zároveň otevřené i jiným duchovním proudům. Takže unitářství u nás od počátku fungovalo jako duchovní alternativa. Křesťanství nám zároveň vždy sloužilo jako jisté měřítko, srovnání: v čem jsme jiní, z čeho v křesťanství čerpáme, v čem je nám blízké a co z něj nepřijímáme. Nikdy jsme se neporovnávali třeba s buddhismem, ale vždycky s křesťanstvím. To byl náš étos.

Nakolik vám tento étos přijde aktuální v současné globální společnosti?

Osobně nepochybuji, že člověk – v dnešní době, obklopený sociální sítí – řeší otázku „kdo jsem já a proč?“. Otázku „jak můžu žít svůj život tak, aby měl smysl?“ a alespoň čas od času potřebuje kontakt se živými lidmi. A to můžeme nabídnout: prostředí pro nezávislé hledání. Když sem člověk přijde, může bez obav z toho, že mu někdo bude vnučovat nějakou doktrínu, být v prostředí, kde dostane podněty, inspiraci a sdílení s lidmi, kteří jsou na tom podobně. To je stejně aktuální jako v minulosti.

Liberální náboženské skupiny se někdy stávají jakousi přestupní stanicí pro ty, kdo svoji spiritualitu teprve hledají...

Ano, stává se, že k nám přicházejí lidé, kteří si jakoby „trénují“ náboženskost. Pochopí, že potřebují duchovní praxi. A pak jdou někam, kde dostanou úplně konkrétní návod, který jim vyhovuje nejvíc. Za rozhodující ale považují, že fluktuace mezi různými náboženskými uskupeními je dnes tak velká, že lidé vlastně průběžně procházejí napříč církvemi. Takováto „migrace“ se týká i konzervativních církví. Lidé se dnes necítí být vstupem do určité církve tak zavázání. Současná společnost podporuje časté změny, snadno se mění banka, telefonní operátor i církev.

Nevnímám to tak, že bychom byli „přestupní stanicí“, ale spíš že celá společnost je jako jedno velké nádraží a lidé přestupují z jednoho vagónu, z jednoho vlaku do druhého, jak se jim zachce. ■

Mgr. Ruth J. Weiniger, Th. D. (*1982), absolvovala studium religionistiky na Filosofické fakultě Univerzity Pardubice a doktorát získala na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.